DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.50765>

Authenticity process is conducted by

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 06-04-2021
Kabul Tarihi: 03-05-2021
On-line Yayın: 30-06-2021

Article Type: Research article
Submitted: 06-04-2021
Accepted: 03-05-2021
Published Online: 30-06-2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

Adalar, H. & Ata, B. (2021). Alanla İlişkilendirilmiş Finansal Okuryazarlık Eğitimi Modelinin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlıkları ve Finansal Tutumlarına Etkisi. *Journal of History School*, 52, 2266-2304.

ALANLA İLİŞKİLENDİRİLMİŞ FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ MODELİNİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ FİNANSAL OKURYAZARLIKLARI VE FİNANSAL TUTUMLARINA ETKİSİ¹

Hayati ADALAR² & Bahri ATA³

Öz

Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıklarının nasıl iyileştirilebileceği sorusuna cevap aranmıştır. Bu bağlamda araştırmacı tarafından geliştirilen finansal okuryazarlık eğitimi modelinin (FOEM) Türkiye’de sosyal bilgiler lisans eğitimi kapsamında verilen ekonomi dersi ile bütünleştirilerek uygulanmasının öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıkları ve finansal tutumları üzerindeki etkililiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada, zengin bir veri çeşitliliği elde etmek amacıyla nicel ve nitel araştırma modellerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem desenlerinden “yakınsayan paralel desen” prosedürü takip edilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın nicel boyutu için deneysel yöntem, nitel boyutu için ise durum çalışması yöntemine başvurulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesi sosyal bilgiler eğitimi 1. sınıf düzeyinde öğrenim gören 76 öğretmen adayı (37 Kız ve 39 Erkek) oluşturmuştur. Araştırma kapsamında nicel verilerin

¹ Bu makale Hayati Adalar’ın Bahri Ata danışmanlığında yürüttüğü "Sosyal bilgiler öğretmen eğitiminde finansal okuryazarlık ve öğretimi: Bir model önerisi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. Makale yazımı yazar etki oranı: 1. yazar: %50, 2. yazar: %50.

² Dr. Arş. Gör. Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D, adalarhayati@gmail.com, Orcid: 000-0002-6083-1055

³ Prof. Dr. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara, bahriata@gmail.com, Orcid: 0000-0002-2214-0560

toplanması için “Finansal Okuryazarlık Testi” ve “Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Nitel verilerin toplanması amacıyla da odak grup görüşme tekniği çerçevesinde araştırmacı tarafından oluşturulan “yarı-yapılandırılmış görüşme formu” kullanılmıştır. Araştırmaya ilişkin uygulama ve veri toplama süreci 2015-2016 eğitim öğretim yılı bahar döneminde verilen “Ekonomi” dersi kapsamında toplamda 14 hafta sürmüştür. Araştırma sonuçları Ekonomi dersine entegre FOEM kapsamında uygulanan finansal okuryazarlık öğretimi etkinliklerinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıkları ve finansal tutum ve davranışları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir etki oluşturduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca odak grup görüşmelerinden elde edilen sonuçların nicel veri toplama araçlarıyla ulaşılan bulguları büyük oranda desteklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Tutum, Sosyal Bilgiler, Öğretmen Adayları, Karma Yöntem

The Effect of Financial Literacy Education Model Associated with the Field on Financial Literacy and Financial Attitudes of Social Studies Teacher Candidates

Abstract

In this study, it was sought an answer to the question how to improve the financial literacy of social studies teacher candidates. In this context, it is aimed to reveal that the effectiveness of implementation of the financial literacy education model [FL-EM] developed by the researcher integrating into the Economics course given within the scope of social studies education in Turkey on teacher candidates' financial literacy and financial attitudes. In the study, it was followed the "convergent parallel pattern" procedure, which is one of the mixed method designs in which quantitative and qualitative research models are used together in order to obtain a rich variety of data. Concordantly, the experimental method was used for the quantitative dimension of the research and the case study method was used for the qualitative dimension. The study group of the study consisted of 76 teacher candidates (37 girls and 39 boys) studying at the first grade level of social studies education at the education faculty of a state university. In the study, "Financial Literacy Test" and "Financial Literacy Attitude and Behavior Scale" were used to collect quantitative data. In order to collect qualitative data, the "semi-structured interview form" created by the researcher within the framework of the focus group interview technique was used. In order to collect qualitative data, the "semi-structured interview form" created by the researcher within the framework of the focus group interview technique was used. The implementation and data collection process of the research lasted 14 weeks in total within the scope of the "Economy" course given in the spring semester of the 2015-2016 academic year. The results of the research revealed that the financial literacy teaching activities implemented within the FL-EM integrated into the Economics course had a statistically significant and positive effect on the financial literacy and financial attitudes and behaviors of social studies teacher candidates. In

addition, it was concluded that the results obtained from the focus group interviews substantially supported the findings obtained with quantitative data collection tools.

Keywords: Social Studies, Teacher Candidates, Financial Literacy, Financial Attitude, Mixed Method

GİRİŞ

Son yirmi yılı aşkın süredir meydana gelen ve tüm dünya ülkelerini derinden etkileyen sosyal ve ekonomik olaylarda rolünü hissettiren ekonomi disiplini, hiç şüphesiz Sosyal Bilgiler öğretim programları içerisinde de oldukça önemli bir yere sahiptir. Ekonominin hayatın bir parçası olduğu düşünüldüğünde, vatandaşlara etkili bir ekonomi eğitimi verilmesi olgusu ekonomi eğitiminin özellikle ortaokul müfredatlarına dâhil edilmesini kaçınılmaz bir gereklilik haline getirmiştir.

Sosyal Bilgilerin temel amacı etkili vatandaş yetiştirmektir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersinin, eğitim öğretimde yaşamın laboratuvarı olarak görülmesi ve bu dersin temel amaçlarına ulaşılabilmesi için öğrencilerin sorgulayan, üreten, etkili birer vatandaş olarak yetişmeleri sağlanmalıdır (Barth ve Demirtaş, 1997, s.8). Akınoğlu'na (2002, s.11) göre; Sosyal Bilgiler dersinin yetiştirmeyi hedeflediği vatandaş, politik, sosyal ve ekonomik konularda bilgi ve becerilerini eyleme dönüştüren ve çevresindeki bireysel veya toplumsal sorunların çözümüne odaklanan vatandaşdır.

Öğrencilerin ekonomik kararlarıyla yüzleşmelerinde, tasarruflu tüketiciler olmalarında ve ekonomi konularında doğru kararlar vermelerinde ihtiyaçları olacak bilgi ve beceri donanımlarını sağlamak, Sosyal Bilgiler dersinin önemli amaçlarından birisidir (Akhan, 2010, s.40). Sosyal Bilgiler dersi ile öğrenciler, yaşamı boyunca yüzleşmek durumunda kalabileceği bireysel ekonomik ve finansal tercihlerinde sorumluluk alabilmesi ve bilinçli kararlar verebilmesi için ihtiyaç duyacağı kavram, beceri ve değerleri kazanabilmelidir.

Ekonomiyi öğrenmek, sorumluluklarını bilen etkili bir vatandaş olmanın önemli bir gereğidir. Etkili vatandaş, çevresindeki bireysel ya da toplumsal sorunların çözümünü başkalarından beklemeksizin kendisi çözmeye girişen vatandaşdır. Etkili vatandaş, politik, sosyal ve ekonomik konularda bilgi ve becerilerini yaşama dönüştüren kişidir. Dolayısıyla özellikle de genç bireylerin ekonomi konularıyla başa çıkmayı öğrenmelerine yardım etmek, vatandaşlık eğitiminin en temel amaçlarındadır (Schug, 1981; Seiter, 1989). Finansal okuryazarlık becerisi ise toplumda fırsat eşitliğini ve aktif katılımı sağlayan ve bireysel para yönetimi ve bütçe yapmak gibi mümkün olduğu kadar erken

yaşlarda kazanılması gereken temel bir yaşam becerisi olarak kabul edilmektedir (APEC, 2014; Mandel, 2009, OECD, 2014). Bu çerçeveden baktığımızda finansal okuryazarlık kavramının Sosyal Bilgilerle doğrudan ilişkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü Sosyal Bilgiler eğitimi yoluyla amaçlanan etkili vatandaş ideali finansal okuryazarlık eğitiminin temel hedefleri arasında yer almaktadır.

Finansal okuryazarlık kavramı, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) gibi çok sayıda uluslararası otorite tarafından temel bir yaşam becerisi olarak tanımlanmaktadır. Özellikle de küresel dünya karşısında rekabet edebilir bir insan kaynağını temsil edebilecek etkili ve sorumlu bir vatandaş olma sürecinde, bireylere eğitim öğretim yoluyla kazandırılması gereken önemli bir yetkinlik olarak kabul edilmektedir (Agnello ve Lucey, 2008b; OECD, 2014; APEC, 2014). Açıkça görülüyor ki, günümüzde özellikle aşırı ürün çeşitliliğinin hâkim olduğu daha karmaşık bir küresel ekonomik sistem karşısında, bireylerin ekonomik ve finansal refahını koruyabilmeleri açısından finansal okuryazarlık becerisine sahip olmaları oldukça önemli bir gerekliliktir. Özellikle de genç bireylerin finansal tercih yapabilmeleri daha önceki jenerasyona göre çok daha zor bir hal almış durumdadır. Dolayısıyla bireyleri finansal olarak krize maruz bırakabilecek olan artan yaşam beklentileri, ihtiyaç fazlası harcamalar gibi olgular finansal okuryazarlık kavramını günümüzde daha gerekli bir beceri haline getirmiştir.

Günümüzde küresel boyutta tartışılan ve bir temel eğitim meselesine dönüşmüş olan öğretmen niteliklerinin artırılması konusu dünya genelinde yürütülen finansal okuryazarlık eğitimleri için de son yıllarda önemini artıran bir konudur. OECD ve APEC gibi önemli kuruluşların finansal okuryazarlık eğitimi çerçevesinde yürüttükleri geniş kapsamlı araştırmalarda; okullarda ekonomi ve finansal eğitimler yoluyla öğrenciler üzerinde arzu edilen değişimlerin başarılı bir şekilde sağlanamaması konusunda tüm dünyada dile getirilen ortak sorunun, öğretmenlerin öğrencilerine finansal ve ekonomik kavram, ilke ve teorileri öğretebilme konusunda yetersiz kaldıkları konusuna işaret edilmektedir (OECD, 2014; APEC, 2014). Benzer şekilde, Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (INFE), “Okullarda Finansal Eğitimin Esasları ve Öğrenme Çerçevesi Üzerine Kılavuz (Guidelines on Financial Education at School and Guidance on Learning Framework)” adıyla ortaya koyduğu çalışmada, öğrencilerin finansal kapasitelerini inşa etme sürecinde, öğretmenlerin ve diğer ilgili okul personelinin (okul idarecileri gibi) kendilerine olan güvenlerini, yetkinlik ve donanımlarını artırmak amacıyla yürütülecek eğitimlerin artırılmasına yönelik tavsiye kararlar almıştır (OECD, 2012). Özellikle, öğretmenlerin ekonomik ve finansal konularda pedagojik alan bilgilerine sahip olabilmeleri için eleştirel düşünme üzerine

kurgulanmış problem çözme etkinliklerini ve pratik uygulamaları içeren ‘öğretmen eğitim modellerinin geliştirilmesi’ oldukça önemli görülmüştür (APEC, 2014).

Finansal okuryazarlık eğitimi konusunda yurtdışında gözle görülür bir ilerleme kaydedilmişken, ülkemizin henüz problemi algılama aşamasında olduğu söylenebilir. Ülkemizde ekonomi konularının ortaokul seviyesindeki öğrencilere öğretimi konusu 2005 yılına kadar daha çok mevcut programların hedefleri arasında bahsedilen ve uygulamada göz ardı edilen bir konu olarak kalmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler Programı ile bu konunun önemi anlaşılmış ve “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” adıyla ayrı bir öğrenme alanı içerisinde ekonomi konularının öğretilmesine yer verilmiştir. Ancak aradan geçen zaman içerisinde yapılan bazı değerlendirmelerde mevcut ideal program ile ekonomi konularının öğretimi yoluyla bireylerde ekonomi ve finans okuryazarlığının geliştirilmesi ve ekonomi kavramlarını anlama ve sağlıklı ekonomik kararlar verebilme yeterliliklerinin sağlanması konularında ön görülen hedeflere ulaşamadığı sonucuna dikkat çekilmiştir (Akhan, 2010; Akhan ve Kılıçoğlu, 2014). Bu problemin, programın uygulayıcısı olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ekonomi bilgilerindeki yetersizliklerinin, ekonomiyi öğretme konusunda negatif tutumlara sahip olmalarının ve düşük öz yeterlilik inançlarının yol açtığı uygulama boşluğundan kaynaklandığı anlaşılmaktadır (Patterson, 2002; Vargha, 2004; Alagöz, 2015; Akhan, 2015). Dolayısıyla açık bir şekilde ortada olan bu sorunun çözümünde öncelikle problemin kaynağına odaklanılması önem arz etmektedir. Bu çerçevede üzerinde tartışılması gereken temel problem ekonomi ve finans konularının öğretilmesine yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin niteliklerinin nasıl artırılması gerektiği olacaktır. Kanaatimizce atılması gereken en sağlıklı adım da henüz öğretmenliğe başlamamış olan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lisans öğrenimleri sürecinde aldıkları eğitimleri yoluyla ve özellikle de ekonomi disiplini çerçevesinde birinci sınıfta verilebilecek eğitimler ile ekonomi ve finansal okuryazarlık düzeylerinin iyileştirilmesi olacaktır.

Ülkemizde Yüksek Öğretim Kurumu’nun (YÖK) 2007 yılında eğitim fakültelerinin programlarında yapmış olduğu güncelleme ile Sosyal Bilgiler eğitimi lisans programlarına eklenmiş olan “Ekonomi” dersi içeriği şu şekilde tanımlanmıştır: “Temel ekonomi kavramları (ekonomi, üretim, tüketim, arz, talep, enflasyon, devalüasyon, deflasyon, mal, hizmet vb. kavramlar) ve güncel hayatla ilişkileri; ekonomik sistemler; ekonomik yaşama fikri ile toplumsal gelişme arasındaki ilişkiler” (YÖK, 2007). Tanım açısından değerlendirdiğimizde dersin içeriğinin Sosyal Bilgilerin doğası ile de uyumlu olduğunu söyleyebiliriz. Ancak uygulamada ciddi sıkıntılar yaşandığı, dersin Sosyal Bilgilerin anlayışı ile ilişkilendirilemediği, sosyal bir bilim olarak kabul edilen ekonominin

matematiksel işlemlerin odağında bırakılarak Sosyal Bilgiler öğretmen adayları için anlaşılması zor, sevilmeyen bir derse dönüştüğü yapılan çoğu araştırmada ifade edilmiştir (Akhan, 2014; Adalar, 2015; Alagöz, 2015, Adalar, 2019).

Ülkemizde 2018 yılında öğretmen yetiştirme lisans programlarının YÖK tarafından güncellemesiyle birlikte “Ekonomi” dersi Sosyal Bilgiler lisans programından tamamen kaldırılmıştır. Bu durum hem ekonomi ve finansal okuryazarlık konusunda ülkemizdeki mevcut ihtiyacın hem de Sosyal Bilgiler eğitimi alanında ekonomi eğitiminin önemine vurgu yapan araştırmaların programı hazırlayanlarca göz ardı edildiğini ya da yeterince anlaşılmadığını ortaya koymaktadır. Ancak güncellenen öğretmen yetiştirme lisans programlarının tümü için genel kültür seçmeli dersleri kategorisinde “Ekonomi ve Girişimcilik” adında bir ders de önerilmiştir. Bu bir bakıma sevindirici olsa da önerilen dersin tanımında finansal okuryazarlığa vurgu yapılmamış olması gerek öğretmen eğitimi gerekse Sosyal Bilgiler eğitimi açısından finansal okuryazarlık alanında yürütülmesi gereken çalışmaların, bu bölümde ortaya konulmaya çalışılan sorunsala ışık tutması bakımından önemli bir katkı sağlayacağı ortadadır.

Araştırmanın Önemi

Öğretmenlerin bilgi ve tutumları etkili bir finansal eğitimin yürütülebilmesinde oldukça kritik öneme sahiptir (Lucey ve Giannangelo, 2006). Hal böyleyken, yapılan birçok çalışmada, nerdeyse tüm öğretmenlerin gerek kendi finansal yönetimleri konusunda gerekse okullarda yürüttükleri finansal eğitim konusunda önemli sorunlarla mücadele ettiklerine dikkat çekilmektedir. Öğretmenlerin finansal konularda kendilerini yeterli göremedikleri, dersi yönetebilme konusunda hazırlıksız hissettikleri ve okullarda etkili bir finansal eğitim yürütebilme konusunda ilave eğitime ihtiyaç duydukları vurgulanmıştır (Way ve Holden, 2009; McCormick, 2009).

McCowan’ın (2008) ifade ettiği gibi, öğretmen adaylarının ekonomi ve finansal okuryazarlık becerilerinin yetersiz olması ve ekonomiyi öğretme konusunda özgüven eksikliklerinin olması, özellikle ekonomi konularının öğretimi başta olmak üzere, Sosyal Bilgiler programının tam olarak uygulanmasının önünde önemli bir bariyer oluşturacaktır. Bu da sonuç olarak bir “Müfredat Kırılması”na (curriculum transpozition) sebebiyet verecektir. Shulman’a göre (1986) iyi bir alan bilgisine sahip olmak ekonomiyi öğretme konusunda yeterli olmayacağından aynı zamanda iyi bir pedagojik alan bilgisine de sahip olmak gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle tüm Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin etkili bir ekonomi ve finans eğitimi yürütebilmeleri için aynı zamanda ekonomik ve finansal terim ve kavramları Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilişkilendirebilme ve öğretebilme yetkinliğine sahip olmaları gerekecektir.

Sosyal Bilgiler lisans programları kapsamında yürütülen ekonomi derslerinin öğretiminde yaşanan sorunların tespitine yönelik yapılan çoğu araştırmada, bu dersin Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilişkilendirilemediği, bireysel anlamda günlük sosyal ve ekonomik problemlerin çözümüne yönelik bir farkındalık oluşturmada ve öğretmen adayları tarafından zor ve sıkıcı bir ders olarak algılandığı ifade edilmiştir (Akhan, 2014; Adalar, 2015; Alagöz, 2015). Yine bu çalışmaların hemen hepsinde çözüme yönelik olarak, bu dersin alan ile ilişkilendirilerek ve güncel yaşam problemleri ile bağlantısı kurularak yürütülmesinin önemine vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla ekonomi dersinin alanla ilişkilendirilmiş bir finansal okuryazarlık eğitim modeli ile bütünleştirilerek öğretiminin gerek Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıklarının iyileştirilmesine, gerekse dersin alan içerisindeki etkililiğinin artırılmasında oldukça etkili olabileceği söylenebilir. Bu bağlamda bu araştırma kapsamında takip edilen ve araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan FOEM Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1.

Alanla ilişkilendirilerek geliştirilmiş finansal okuryazarlık eğitimi model

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada “Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıklarının nasıl iyileştirilebileceği sorusuna cevap aranmıştır. Buradan hareketle Sosyal Bilgiler lisans eğitiminin ikinci döneminde (2015-2016 Bahar) verilen ekonomi dersi kapsamında uygulanan bir finansal okuryazarlık eğitimi modelinin öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıkları ve finansal tutumları üzerindeki etkililiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda bu çalışma ile aşağıdaki soruların yanıtları aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmen eğitimi kapsamında alanla ilişkilendirilerek geliştirilmiş finansal okuryazarlık eğitimi modelinin entegre edildiği ekonomi dersini alan deney grubu ile finansal okuryazarlık içeriğinden bağımsız mevcut ekonomi dersini alan kontrol grubu katılımcılarının uygulama öncesi ve sonrası gerek gruplar içi gerekse gruplar arası;

a. Finansal okuryazarlıkları,

b. Finansal tutumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine göre alanla ilişkilendirilerek geliştirilmiş bir finansal okuryazarlık eğitimi modelinin;

a. Finansal okuryazarlıkları,

b. Finansal tutumlarına etkisi nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nicel ve nitel araştırma modellerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem metoduna (mixed method) başvurulmuştur. Nicel ve nitel yöntemleri kullanılarak yapılan karma yöntem araştırması bu her iki yöntemin güçlü yanlarından yararlanılmak için kullanılan bir araştırma türüdür. Nicel ve nitel verilerin birlikte kullanılması, araştırmacıya bir problemi daha iyi bir anlayabilme imkânı tanımaktadır (Morse, 2003, s. 190; Creswell ve Plano, 2011). Bu araştırma karma yöntem desenlerinden yakınsayan paralel deseninde gerçekleştirilmiştir. Bu desende araştırmacı nitel ve nicel verileri beraber toplar. Ancak verileri ayrı ayrı analiz eder ve bulguların birbirini doğrulayıp doğrulamadığına bakarlar. Nicel ve nitel verilerin farklı türde bilgi sağlaması bu yöntemin temel varsayımdır (Clark & Creswell, 2014, s.392). Araştırma sürecini ve verilerini desteklemek amacıyla nicel bulgular nitel bulgularla ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Böylelikle bir yöntemin zayıf yönünün diğer yöntemin güçlü yönüyle karşılanması suretiyle çalışmanın güvenilirliği

artırılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın nicel boyutu için deneysel yöntem, nitel boyutu için ise durum çalışması yöntemine başvurulmuştur.

Araştırmanın Deneysel Deseni

Araştırmanın nicel boyutunda ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen (ÖSKD) modeline başvurulmuştur. Bilindiği üzere deneysel desen; neden-sonuç ilişkilerini belirlemeye yönelik olarak doğrudan araştırmacının denetimi altında gözlenmek istenen verilerin üretildiği bir araştırma deseni olarak ifade edilmektedir (Karasar, 2008, s. 87). Deneysel desende katılımcılar, deneysel işlemden önce ve sonra bağımlı değişkenle ilgili olarak ölçülürler (Büyüköztürk, 2007). Deneysel (Ampirik) desen, neden-sonuç ilişkilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan yapay ya da araştırmacının kontrolü altında olan doğal bir ortamda bağımsız değişkenin bağımlı değişken üstündeki etkisini saptamak için verilerin üretildiği araştırma modelleridir (McMillan ve Schumacher, 2001; Sönmez ve Alacapınar, 2011).

Okul ortamlarında sınıflar okul yönetimi tarafından oluşturulduğu için eğitim araştırmalarında, üzerinde çalışılacak öğrencilerin deney ve kontrol gruplarına yansız olarak atanmaları mümkün olmamaktadır. Bu nedenle; eğitim araştırmalarında, yarı deneysel modeller daha fazla tercih edilmektedir (Özmen, 2014). Yarı deneysel desende mevcut gruplardan ikisi belli değişkenler üzerinden eşleştirilmeye çalışılır. Eşleştirilen gruplar işlem gruplarına yansız olarak atanırlar (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014, s. 206). Bu araştırmada, deneklerin gruplara seçkisiz olarak atanması mümkün olmadığından, bilimsel değeri tam deneysel modelden sonra en yüksek olarak nitelenen yarı deneysel model kullanılmıştır. Araştırmanın yapıldığı üniversitede “Ekonomi” dersini alan iki şubenin olması ve her iki şubedeki öğrencilerin not ortalamalarının benzer seviyede olmaları dolayısıyla, araştırmanın uygulanması sırasında intact olarak (resen atama) mevcut sınıflardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırma sürecinde deney grubuna “alan ile ilişkilendirilmiş finansal okuryazarlık konu ve uygulamaları” eşliğinde ders işlenirken, kontrol grubuna ise araştırma ile ilgili bir etkileme yapılmayarak standart öğretim anlayışı çerçevesinde mevcut şekliyle “Ekonomi” dersi işlenmiştir. Araştırmanın deneysel deseni Tablo 1’de verilmiştir

Tablo 1

Araştırmanın deneysel deseninin simgesel görünümü

G ₁	R	O _{1.1}	X	O _{1.2}
G ₂	R	O _{2.1}		O _{2.2}

G1: Deney grubu (FOEM'in uygulandığı grup)

G2: Kontrol grubu (standart öğretimin yapıldığı grup)

R: Deneklerin atanma yöntemi (intact)

X: Mikroöğretimin uygulanması

O1.2-O2.2: Sontest

Tablo 1’de görüldüğü gibi bu araştırmada bir deney bir de kontrol grubu bulunmaktadır. Araştırmada finansal okuryazarlık eğitimi modeli uygulamaya konulmadan önce hem deney grubuna hem de kontrol grubuna ön testler uygulanmıştır. Finansal okuryazarlık eğitimi modeli uygulandıktan sonra ise yine her iki gruba son testler uygulanmıştır.

Durum Çalışması

Araştırmanın nitel boyutunda durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmaları hem nicel hem de nitel yaklaşımlarda kullanılır (Stake, 2005). Her iki yaklaşımda da amaç belirli bir duruma ilişkin sonuçları ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Durum çalışmalarının en belirgin niteliği, güncel bir olgu, olay, durum, birey veya gruplar üzerine odaklanıp bunların derinlemesine incelemeye çalışılmasıdır (Ekiz, 2009).

Bu bağlamda çalışmada gerek deneysel süreç boyunca gerekse sonrasında nicel veri toplama araçlarıyla belirlenemeyen duygu, düşünce ve algılar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla da odak grup görüşmesi tekniğine başvurulmuştur. Görüşme, özellikle belirli araştırma türleri için bilgi toplarken verilerin varsayımlara dayandırılmasında etkili bir veri toplama tekniğidir. Özellikle araştırmacılar, katılımcıların bakış açılarını anlamak ya da katılımcıların olgu veya olaylara nasıl anlamlar yüklediklerini öğrenmek istediklerinde, görüşme yapmak faydalı bir yöntem olacaktır (Berg & Lune, 2012). Araştırmacı uygulama öncesi katılımcıların gerek finansal okuryazarlıkları gerekse finansal tutumları hakkında genel hazırbulunuşluklarını, algı ve görüşlerini ilk haftaki ders uygulamaları ile tespit etme yoluna gitmiş, uygulama bitiminde ise deney grubunda yer alan tüm katılımcıları 5-8 kişilik gruplara ayırarak odak grup görüşmelerini yapmıştır.

Çalışma Grubu

Deneyssel çalışmalarda örneklem saptamasına gidilmeyebilir; bunun yerine çalışma grubu seçilebilir çünkü çalışılacak grup istenmedik değişkenler açısından denkleştirildiğinden böyle bir gruptan elde edilen veriler, aynı özellikleri, nitelikleri taşıyan gruplar için de geçerli olabilir (Sönmez & Alacapınar, 2011). Bu araştırmada da örneklem saptamasına gidilmemiş çalışma grubu seçilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 1. sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan öğretmen adayları oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubuna ilişkin demografik bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler

Gruplar		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Deney	N	16	22	38
Kontrol	N	21	17	38

Nicel verilerin elde edilmesi aşamasında uygulama sürecine 76 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı (N=76) dâhil edilmiştir. İntact atama yoluyla birinci sınıf şubelerinden “A Şubesi” kontrol, “B Şubesi” ise deney grubu olarak belirlenmiştir. Tablo 2’de görüldüğü gibi deney grubunda 38, kontrol grubunda 38 olmak üzere araştırmaya toplam 76 öğretmen adayı katılmıştır. Deney grubundaki katılımcıların 16’sı kadın, 22’si ise erkektir. Kontrol grubundaki katılımcıların ise 21’i kadın, 17’si erkektir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada takip edilen model çerçevesinde bir takım nicel veri toplama araçlarına başvurulmuştur. Araştırma kapsamında verilerin toplanması için “Finansal Okuryazarlık Testi (FOT)” ve “Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği (FOTDÖ)”, kullanılmıştır.

Finansal Okuryazarlık Testi (FOT)

Alanyazında finansal okuryazarlığın ölçülmesine yönelik çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda finansal okuryazarlık durumlarının ölçülmeye çalışıldığı hedef kitleye göre, uygulanan finansal okuryazarlık testlerinin de farklılaştığını görmek mümkündür. Alanyazın incelendiğinde daha çok hane halklarının finansal okuryazarlıklarının ölçülmesine yönelik çalışmaların olduğu (Hilgerth vd., 2003; Lusardi, 2006; Lusardi, 2008; Atkinson

& Messy 2012) anlaşılmaktadır. Bunun yanında kadınların (Mottola, 2013; Agarwalla vd., 2014), özel sektör çalışanlarının (Melissa vd., 2012) üniversite öğrencilerinin (Mandel, 2004; Sarıgül, 2015; Karaa ve Kuğu, 2016), lise öğrencilerinin (Walstad & Rebeck, 2017) ve ortaokul öğrencilerinin (Sherraden vd., 2011) finansal okuryazarlıklarının ölçüldüğü çalışmalarda birbirinden farklı finansal okuryazarlık testlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu testlerde dikkat çeken husus ise testlerin çoğunun normal bir ölçek geliştirme sürecine tabi tutulmadan uzman görüşü ve güvenilirlik çalışması yapılarak hazırlanmış olmasıdır.

Yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda araştırmacı alanyazında doğrudan kendi çalışmasının amacına uygun olarak kullanabileceği bir finansal okuryazarlık testine rastlamamıştır. Bu nedenle de OECD, OPEC, Dünya Bankası, Standard&Poor's gibi birçok önemli kuruluşun ulusal ve uluslararası düzeyde hane halklarının (yetişkin bireyler) temel finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmek amacıyla kullanmış olduğu "Atkinson ve Messy (2012) ve Lusardi (2008)'nin önerdikleri finansal okuryazarlık testlerinde yer alan sorulardan yararlanılarak, yeni bir finansal okuryazarlık testi oluşturma yoluna gidilmiştir.

Araştırmacı öncelikle bu iki ayrı testte yer alan sorulardan kullanmak istediği 6 soruyu belirlemiş ve bu soruları önce İngilizce'den Türkçe'ye daha sonra Türkçe'den İngilizce'ye ve ardından tekrar İngilizce'den Türkçe'ye çevirmiştir. Yapılan bu çeviriler hem İngilizce Eğitimi'nden bir alan uzmanına hem de Türkçe Eğitiminden bir alan uzmanına kontrol ettirilmiş ve taslak test sorularını oluşturmuştur. Taslak testte yer alan 6 soru belli finansal konularda bireylerin bilgilerini ölçen çoktan seçmeli formda oluşturulmuş sorulardır. Bu soruların ilgili olduğu konular aşağıdaki gibidir:

- 1- Faiz Bilgisi
- 2- Enflasyon Bilgisi
- 3- Gelir ve Paranın Alım Gücü Bilgisi (nihai testte yer almadı)
- 4- Temel Hesaplama Becerisi (nihai testte yer almadı)
- 5- Yatırım ve Risk Çeşitleme Bilgisi
- 6- Paranın Zaman Değeri Bilgisi

Bir ölçme aracının geçerli sayılabilmesinin ilk koşulu onun güvenilir olmasıdır (Karasar, 2008). Güvenirlik, geçerlik için gerekli koşul olmasına rağmen, yeterli koşul değildir. Dolayısıyla ölçme aracının geçerliliğinin artırılmasına yönelik farklı çalışmalara da yer verilmelidir (Ercan & Kan, 2004). Bu anlamda oluşturulan taslak finansal okuryazarlık testinden geçerli ve güvenilir bir test elde edebilmek adına 2 farklı yönteme başvurulmuştur. Bunlar:

1. Taslak finansal okuryazarlık testi öncelikle İşletme ve İktisat bölümlerinden iki alan uzmanına ve Ölçme ve Değerlendirme bölümünden bir alan uzmanına gönderilerek uzman görüşü alınmıştır (Kapsam Geçerliliği).

2. Taslak finansal okuryazarlık testi farklı bir eğitim fakültesinde daha önce ekonomi dersini almış 40 kişiden oluşan 2. ve 3. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına uygulanmıştır (Güvenirlik/İç Tutarlılık).

Buna göre alınan uzman görüşlerinde testte yer alan tüm maddelerin kullanılabilir olduğuna karar verilmiştir. Böylelikle testin kapsam geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak pilot uygulama sonrası yapılan istatistiksel analizlerde testte yer alan 3. ve 4. sorunun madde ayırt ediciliklerinin oldukça düşük bulunması nedeniyle testten çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu aşamadan sonra testin analizine “1-Faiz Bilgisi, 2-Enflasyon Bilgisi 3-Yatırım ve Risk Çeşitleme Bilgisi, 4-Paranın Zaman Değeri Bilgisi” konularından oluşan çoktan seçmeli 4 soru üzerinden devam edilmiştir. Testin çoktan seçmeli olması ve test maddelerine verilecek yanıtların “1 (doğru)” “0 (yanlış)” niteliğinde olmasından ve testi oluşturan maddelerin güçlük dereceleri birbirinden farklı olmasından dolayı testin güvenilirliğinin hesaplanmasında Kuder Richardson 20 (KR20) formülünün kullanılmasına karar verilmiştir. Yapılan analizler sonrası testin tümünün KR20 güvenilirlik katsayısı 0,76 değeri gibi yüksek bir düzeyde bulunmuş olması testin (ölçümün) güvenilir olduğunu göstermesi bakımından oldukça önemlidir. KR-20 ile belirlenen güvenilirlik katsayısının yüksek çıkması testin homojen olduğunu yani testteki her bir maddenin aynı değişkeni ölçtüğünü ve maddelerin birbiriyle uyumlu olduğunu göstermektedir.

Teste göre bireylerin temel düzeyde finansal okuryazar olduklarını kabul edebilmek için en az 3 soruya doğru cevap verebilmeleri gerekmektedir. Toplamda sadece 1 ya da 2 soruya doğru cevap vermiş olanların ise temel düzeyde finansal okuryazar olmadıkları kabul edilmektedir (Lusardi, 2008). Ayrıca durum tespitinin daha sade bir şekilde yansıtılması amacıyla testte ortaya çıkan doğru cevap sayıları dikkate alınarak 4 düzey belirlenmiştir. Bunlar: “Çok İyi” (4 soruya doğru cevap verme durumu), “İyi” (3 soruya doğru cevap verme durumu), “Orta” (2 soruya doğru cevap verme durumu) ve “Kötü” (0/1 soruya doğru cevap verme durumu) şeklindedir.

Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği (FOTDÖ)

Araştırmada uygulama sürecinin katılımcıların finansal tutumları üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla Sarıgül (2015) tarafından geliştirmiş ve geçerlik, güvenilirlik çalışması yapılmış olan “Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği (FOTDÖ)” kullanılmıştır. Bunun için mail yoluyla ölçeğin

kullanım izni alınmıştır. FOTDÖ hem ön ve hem de son test olarak deney ve kontrol gruplarına uygulanmış ve gruplar arası-gruplar içi karşılaştırmalı analizleri yapılmıştır.

İlgili testin her ölçümde güvenilirliğinin hesaplanması, gerekli bir adım olduğundan bu çalışma sonucunda testten elde edilen veriler üzerinde tekrar bir güvenilirlik analizi yapılmıştır. Toplam 14 maddeden ve 4 faktörden oluşan ölçeğin bir bütün olarak ve faktörlere göre güvenilirlik analizleri Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3'te yansıtılmıştır.

Tablo 3

FOTDÖ geneli ve faktörlerine ait güvenilirlik değerleri (Cronbach alfa)

Faktörler	Madde Sayısı	Cronbach Alfa
Harcama	4	0,76
Tutum	4	0,74
Algı	3	0,80
İlgi	3	0,79
FOTDÖ	14	0,74

Tabloda görüldüğü gibi FOTDÖ'nün bu çalışma kapsamında elde edilen Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hem boyutlar bakımından hem de testin geneli bakımından kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur.

Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu (Y-YGF)

Çalışmanın nitel boyutuna ilişkin verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından yarı-yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu 2 temel sorudan ve bunun yanında veri bakımından daha zengin bir görüşmenin gerçekleşmesine yardımcı olacak her bir soruya yönelik sonda sorulardan oluşmaktadır. Araştırmacı görüşme sorularını hazırlarken literatürden de destek almıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme sorularının kapsam ve içeriğini belirleme sürecinde araştırmacının amacını ve uygulama sürecinin içeriğini yakından bilen iki Sosyal Bilgiler eğitimi uzmanı ve bir eğitim bilimleri uzmanından da uzman görüşü alınmıştır.

Uygulama ve Veri Toplama Süreci

Araştırmaya ilişkin uygulama ve veri toplama süreci 15 Şubat-24 Mayıs 2016 tarihleri arasında toplamda 14 hafta sürmüştür. Araştırmacı bölüm akademik kurulu onayı çerçevesinde dersleri bizzat yürütmüş ve bu süreçte araştırmaya ilişkin FOEM modelini uygulayarak tüm veri toplama süreçlerini araştırmanın amacına ve yöntemine uygun olacak şekilde işletmiştir.

Verilerin analizi

Nicel Verilerin Analizi

Verilerin analiz sürecinde öncelikle, veri toplama araçlarından elde edilen verilerin parametrik testlerin varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Bu amaçla verilerin normal dağılım gösterme durumu ve grup varyanslarının eşit olma durumunu tespit etmeye yönelik üç temel analize başvurulmuştur (Field, 2013; Can, 2017):

1. Shapiro-Wilk normallik testi
2. Merkezi eğilim ölçüleri ve çarpıklık basıklık katsayısı değerleri
3. Levene testi

Araştırmalarda yapılan istatistiksel testlerin, koşullar elverdiğince, öncelikle parametrik test olması, araştırma sonuçlarının güvenilirliği ve genellenebilirliği açısından istenen bir durumdur (Can, 2017, s. 86). Bu araştırmada kullanılacak analizin parametrik ya da non-parametrik olmasına karar verilirken verilerin normal dağılım özelliği ve örneklem sayısı dikkate alınmıştır. Bu anlamda deney ve kontrol gruplarından elde edilen verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek için öncelikle Shapiro-Wilk normallik testi, merkezi eğilim ölçüleri ve çarpıklık basıklık katsayısı değerleri incelenmiştir. Veri toplama araçlarından elde edilen puanlara ilişkin yapılan normallik testlerinde deney ve kontrol gruplarındaki grup büyüklüklerinin 50'den küçük olması nedeniyle (N=38) Shapiro-Wilk testinin kullanılmasına karar verilmiştir. İkili ölçümlerde ise toplam grup büyüklüğünün 50'den büyük olması nedeniyle de (N=76) Kolmogorov-Smirnov test bulgularına bakılmıştır. Literatürde normallik varsayımının sınanması için 50 kişinin altındaki küçük örneklemelerde Shapiro-Wilk testinin, 50 kişinin üstündeki büyük örneklemelerde ise Kolmogorov-Smirnov testinin kullanılması tavsiye edilmiştir (Büyüköztürk, 2007; O'Donoghue, 2012; Rovai, Baker & Ponton, 2014). Merkezi eğilim ölçüleri olarak aritmetik ortalama ve ortanca değerleri hesaplanmıştır. Ulaşılan verilere göre bu değerlerin birbirine yakın olması dağılımın normal olduğunun göstergesi olarak kabul edilmiştir (Can, 2017, s.83). Çarpıklık ve basıklık katsayılarının analizinde ise değerlerin -1 ile +1 aralığında olması normal dağılımın ölçütü olarak kabul edilmiştir (Field, 2013). İdeal bir normal dağılımda ortalama ve ortanca değerlerinin birbirine yakın olması ve çarpıklık, basıklık katsayılarının ise sıfıra (0) yakın olması önemli bir gösterge olarak kabul edilebilir (Büyüköztürk, 2007, s. 7; Can, 2017, s. 47).

Deney ve kontrol gruplarından elde edilen verilerin varyanslarının eşit olup olmadığını belirlemek amacıyla Levene testi yapılmıştır. Literatürde Levene testi, özellikle t testleri ve varyans analizleri için varyansların eşitliğinin

değerlendirilmesinde kullanılan önemli bir test olarak kabul edilmektedir (Field, 2013; Rovai vd., 2014).

Araştırma ile toplanan nicel verilerin analizinde SPSS 21 paket programından yararlanılmıştır. Verilerin analizi işlemi yapılmadan önce toplanan verilerin SPSS programı aracılığıyla normallik testleri incelenmiştir. Yapılan normallik testleri sonucunda deney ve kontrol grubundaki katılımcılar üzerinde uygulanan öntest ve sontest puanlarına göre “Finansal Okuryazarlık Testi (FOT)”nin normal dağılım göstermediği, “Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği (FOTDÖ)”nin ise normal dağılım gösterdiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda FOT için normal dağılım göstermeyen durumlarda farklı gruplarda yer alan katılımcıların test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark olup olmadığını tespit etmek için non-parametrik testlerden olan Mann-Whitney U Testi’ne başvurulmuştur. Aynı grupta yer alan katılımcıların test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark olup olmadığını tespit etmek için ise “Wilcoxon Testi”ne başvurulmuştur. FOTDÖ için normal dağılım gösteren durumlarda ise aynı grupta yer alan katılımcıların öntest ve sontest puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark olup olmadığını tespit etmek için parametrik testlerden olan “Bağımlı Gruplar t Testi”ne (ilişkili örneklem t- testi) başvurulmuştur. Farklı gruplarda yer alan katılımcıların ön test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark olup olmadığını tespit etmek için ise “Bağımsız Gruplar İçin t-Testi”ne başvurulmuştur. Farklı gruplarda yer alan katılımcıların test ve ölçeklerden aldıkları puan ortalamalarının, deneysel uygulamaya bağlı olarak uygulama öncesinden sonrasına farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da Tekrarlı Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA (Karma Anova) testi kullanılmıştır.

Nitel Verilerin Analizi

Araştırmanın nitel boyutunu oluşturan durum çalışması kapsamında yapılan odak grup görüşmelerinden elde nitel verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımında, veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu kategorilere göre organize edilir ve görüşmede kullanılan sorular dikkate alınarak sunulur ve doğrudan alıntılara çok sık yer verilir (Corbin & Strauss, 2015). Görüşmeler sonucu elde edilen nitel verilerin analizi sürecine ilk olarak ses kayıtlarının araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılması ile başlanmış, katılımcıların görüşlerinin çözümlenmesinde ise Microsoft Excell programından yararlanılmıştır. Her bir tema bağlamında ortaya çıkan kategori ve kodların nicel frekans değerlerinin oluşturulması sonrası Excell programı yardımıyla her bir temaya yönelik kodları ve frekans değerlerini yansıtan grafikler oluşturulmuştur. Araştırmanın raporlaştırılması aşamasında manüel

oluşturulan bu grafik ve ilişki haritalarına yer verilmiştir. Bulgular sunulurken doğrudan alıntılara da sıklıkla yer verilmiştir. Araştırmanın bu boyutuna ilişkin veriler paylaşılırken katılımcıların her birine rumuzlar verilerek “K1, K2,..., K43” şeklinde yansıtılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ve bulgulara dayalı yorumlar yer almaktadır. Bulgular ve yorumlar, araştırmanın amacı çerçevesinde ortaya konulmuş araştırma soruları doğrultusunda elde edilen verilere göre ele alınmıştır.

Deney ve Kontrol Grubu Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Öntest Bulguları

Bu bölümde öncelikle deneysel uygulama öncesi deney ve kontrol gruplarının finansal okuryazarlık testinden aldıkları puanlara ilişkin Tablo 4’te yer alan betimsel verilere yer verilmiştir. Sonrasında öntest sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığının tespitine yönelik Tablo 5’te yer alan “Mann-Whitney U Testi” sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4

Grupların Finansal Okuryazarlık Durumlarına Yönelik Öntest Bulguları

Finansal Okuryazarlık Düzeyi [FOD] (Doğru Cevap Sayısı [DCS])		DENEY		KONTROL		GENEL TEST DÜZEYİ (%)	
		N	%	N	%	D	K
<i>Finansal</i>	Çok İyi (4)	0	0	1	3	26	29
<i>Okuryazar</i>	İyi (3)	10	26	10	26		
<i>Finansal</i>	Orta (2)	15	40	12	31	74	71
<i>Okuryazar</i>	Değil	13	34	15	40		
	Toplam	38	100	38	100	100	100

Tablo’ya göre “çok iyi” düzey finansal okuryazarlık seviyesinde deney grubunun 0%; kontrol grubunun ise 1% oranına sahip olduğu görülmektedir. “iyi” düzey finansal okuryazarlık seviyesinde hem deney grubunun hem de kontrol grubunun 26% oranına sahip olduğu görülmektedir. “orta” düzey finansal okuryazarlık seviyesinde deney grubunun 40%, kontrol grubunun ise 31% oranına sahip olduğu görülmektedir. Öte yandan “kötü” düzey finansal okuryazarlık seviyesinde deney grubunun 34%, kontrol grubunun ise 40%

oranına sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında deney grubunun sadece 26%'sının kontrol grubunun ise 29%'unun finansal okuryazarlığa sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre deney ve kontrol gruplarının finansal okuryazarlık ön test sonuçlarının bir birine yakın olduğu ve her iki grubun da finansal okuryazarlıklarının oldukça düşük düzeyde olduğu ve büyük çoğunluğunun yeterli düzeyde bir finansal okuryazarlığa sahip olmadığı söylenebilir. Buradan hareketle grupların finansal okuryazarlık öntest sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığının tespitine yönelik Tablo 5'te verilmiş olan "Mann-Whitney U Testi" analizine başvurulmuştur.

Tablo 5

Grupların finansal okuryazarlık öntest puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Mann-Whitney U testi bulguları

Test	GRUP	N	Sıralar Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	z	p
FOT	Deney	38	37,84	1438,00	697,000	-,270	,787
	Kontrol	38	39,16	1488,00			

Tabloya göre deneysel uygulama öncesi deney ve kontrol gruplarının temel finansal okuryazarlıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır [$U=697,00$, $p>,05$, $z=-,270$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında da her iki grubun sıra ortalamalarının birbirine yakın olduğu ($D_{so}: 37,84$ / $K_{so}: 39,16$) söylenebilir. Bu veriler, araştırmanın denk gruplarla başlaması için elverişlidir. Başka bir ifadeyle; deney ve kontrol gruplarının başlangıçta finansal okuryazarlık düzeyleri açısından denk olma şartı sağlanmıştır.

Deney ve Kontrol Grubu Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Öntest ve Sontestlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde öncelikle deneysel uygulama sonrası deney ve kontrol gruplarının finansal okuryazarlık testinden aldıkları puanlara ilişkin Tablo 6'da yer alan betimsel verilere yer verilmiştir. Ardından deney ve kontrol gruplarının deneysel uygulama öncesi ve sonrası finansal okuryazarlık testinden aldıkları puanların gruplar içi karşılaştırılmasına ilişkin Tablo 7 ve 8'de yer alan Wilcoxon Testi sonuçlarına yer verilmiştir. Son olarak ise grupların son test ortalama puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu amaçla da Tablo 9 ve 10'da yer alan "Mann-Whitney U Testi" sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 6

Grupların finansal okuryazarlık durumlarına yönelik son test bulguları

		DENEY		KONTROL		GENEL TEST DÜZEYİ (%)	
		N	%	N	%	D	K
<i>Finansal Okuryazar</i>	Çok İyi (4)	13	34	6	16	81	53
	İyi (3)	18	47	14	37		
<i>Finansal Okuryazar Değil</i>	Orta (2)	5	13	8	21	18	47
	Kötü (0/1)	2	5	10	26		
Toplam		38	100	38	100	100	100

Tablo 6 deney ve kontrol gruplarının genel finansal okuryazarlık düzeylerine yönelik son test bulgularını yansıtmaktadır. Buna göre “çok iyi” düzey finansal okuryazarlık seviyesinde deney grubunun 34%, kontrol grubunun ise 16% oranına; “iyi” düzey finansal okuryazarlık seviyesinde deney grubunun 47%, kontrol grubunun ise 37% oranına sahip olduğu görülmektedir. Diğer yandan “orta” düzey finansal okuryazarlık seviyesinde deney grubunun 13%, kontrol grubunun ise 21% oranına; “kötü” düzey finansal okuryazarlık seviyesinde ise deney grubunun 5%, kontrol grubunun ise 26% oranına sahip olduğu görülmektedir. Grupların finansal okuryazar olma durumlarına yönelik genel oranlara bakıldığında ise, deney grubunun 81%’inin temel düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğu görülmekte iken, kontrol grubunun 53%’ünün temel düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğu görülmektedir. Buna göre deney ve kontrol gruplarının finansal okuryazarlık düzeylerinin tespitine yönelik son test sonuçlarının deney grubu lehine farklılık gösterdiği dikkati çekmektedir. Buradan hareketle grupların birbirinden bağımsız olarak finansal okuryazarlık son test sonuçları arasında var olan bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının tespitine yönelik wilcoxon testi analizlerine başvurulmuştur.

Tablo 7

Deney grubu finansal okuryazarlık öntest-son test puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar testi bulguları

Test	Sontest-Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
FOT	Negatif Sıra	2	7,00	14,00	-4,367*	,000
	Pozitif Sıra	26	15,08	392,00		
	Eşit	10	-	-		

* Negatif sıralar temeline dayalı

Tablo incelendiğinde analiz sonuçları, “finansal okuryazarlık içeriği” ile ilişkilendirilerek yürütülen ekonomi dersini alan öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık testinden aldıkları deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir ($z=-4,367$, $p<,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamı dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son test puanı lehinde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre yürütülen FOEM uygulamalarının Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının temel finansal okuryazarlıklarını geliştirmede önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Tablo 8

Kontrol grubu finansal okuryazarlık öntest-sontest puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar testi bulguları

Test	Sontest- Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
FOT	Negatif Sıra	10	14,60	146,00	-1,830*	,067
	Pozitif Sıra	20	15,95	319,00		
	Eşit	8	-	-		

* Negatif sıralar temeline dayalı

Tablo 8’de yansıtılan analiz sonuçları finansal okuryazarlık içeriğinden bağımsız olarak standart ekonomi dersini alan öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık testinden aldıkları deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir ($z=-1,830$, $p>,05$). Bu sonuçlar, yürütülen standart ekonomi dersi uygulamalarının Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının temel finansal okuryazarlıklarının geliştirilmesinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki oluşturmadığına işaret etmediği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 9

Grupların finansal okuryazarlık testinden aldıkları öntest-sontest ortalama puan ve standart sapma değerleri

GRUPLAR	ÖN TEST			SON TEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	38	1,79	0,99	38	3,11	,83
Kontrol	38	1,89	1,06	38	2,37	1,15

Tablo 9’da görüldüğü gibi deney grubunun deney öncesi finansal okuryazarlık testi ortalama puanı $\bar{X}=1,79$ iken, bu değer deney sonrası $\bar{X}=3,11$ ’e yükselmiştir. Buna karşın kontrol grubunda ise aynı puanların sırasıyla $\bar{X}=1,89$ ’dan $=2,37$ ’ye yükseldiği görülmektedir. Buna göre hem deney grubunu oluşturan deneklerin hem de kontrol grubunu oluşturan deneklerin finansal

okuryazarlık düzeylerinde bir artış gözlemlendiği söylenebilir. Yapılan analizlerde grupların ön test ve son test puanlarının normallik varsayımlarını sağlamadığı görülmüş olduğundan bu aşamada grupların sadece son test ortalama puanlarının karşılaştırılması yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda iki grubun son test finansal okuryazarlık puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığında ilişkin “Mann-Whitney U Testi” sonuçları Tablo 10’de verilmiştir.

Tablo 10

Grupların finansal okuryazarlık son test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Mann-Whitney U testi bulguları

GRUP	N	Sıralar Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	z	p
Deney	38	45,47	1728,00	457,000	-2,898	,004
Kontrol	38	31,53	1198,00			

Tabloya göre deney grubunun finansal okuryazarlıkları ile kontrol grubunun finansal okuryazarlıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulgusuna ulaşılmıştır [$U=457,00$, $p<,05$, $z=-2,898$]. Sıra ortalamaları dikkate alındığında, deney grubunun sıra ortalamasının (D_{so} : 45,47) kontrol grubunun sıra ortalamasından (K_{so} : 31,53) çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, FOEM kapsamında öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıklarını geliştirmeye yönelik öğretim etkinliklerinin uygulandığı “ekonomi” dersine katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının (deney grubu) temel finansal okuryazarlıklarında deney öncesine göre gözlenen değişim, kontrol grubundaki öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarında gözlenen değişimlerden farklı olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle Ekonomi dersi kapsamından yürütülen FOEM uygulamalarının Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıklarının iyileştirilmesinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Deney ve Kontrol Grubu Öğretmen Adaylarının Finansal Tutum Öntest ve Sontestlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde öncelikle deneysel uygulama öncesi deney ve kontrol gruplarının finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği ön test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığının tespitine yönelik Tablo 11’de yer alan “t-testi” sonuçlarına yer verilmiştir. Ardından deney ve kontrol gruplarının deneysel uygulama öncesi ve sonrası finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinden aldıkları ortalama puanların gruplar içi karşılaştırılmasına ilişkin Tablo 12 ve 13’te yer alan t-testi sonuçlarına yer verilmiştir. Son olarak ön test ve son test finansal tutum puanlarının gruplara (deney-kontrol), ölçümlere (ön test-son test) ve bunların ortak etkisine göre

farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin Tablo 14'te yansıtılan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 11

Grupların Finansal Tutum Öntest Ortalama Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik t-testi Bulguları

GRUP	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney	38	42,47	5,04	74	-,4,767	,018
Kontrol	38	49,24	7,14			

Tablo 11'de grupların ön test bulgularına göre, kontrol grubunun finansal tutumunun $\bar{X}=49,24$, deney grubunun finansal tutumundan $\bar{X}=42,47$ daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan t-testi analizinde ortaya çıkan bu farkın istatistiksel olarak da anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır [$t(74)= -4,767$, $p<,05$]. Bu bulgu, deney grubunun ve kontrol grubunun süreç başında finansal tutumlarının birbirlerinden farklılaştığını göstermektedir. Bu farklılığın kontrol grubu lehine olması ise manidardır. Tutum olgusu bireylere göre farklılık gösterebilen ve kontrol edilmesi daha zor olan bir değişken olduğu için deneysel işlem öncesi kontrol grubundaki öğrencilerin finansal tutumlarının deney grubundaki öğrencilerin finansal tutumlarından daha yüksek çıkması olası bir durum olarak kabul edilebilir.

Tablo 12

Deney Grubunun Finansal Tutum Öntest-Sontest Ortalama Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin t-testi Bulguları

ÖLÇÜM	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Ön Test	38	42,47	5,04	37	-,4,104	,000
Son Test	38	48,11	6,69			

Tabloya göre, deney grubunun finansal tutumlarının son test puanı $\bar{X}=48,11$, ön test puanından $\bar{X}=42,47$ daha yüksek bulunmuştur. Deney grubundaki katılımcıların ölçülen son test ile ön test puanları arasındaki bu fark istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur [$t(37)= -4,104$, $p<,05$]. Bu sonuçlara göre, ekonomi dersi kapsamında yürütülen FOEM'in deney grubu katılımcılarının finansal tutumlarının iyileştirilmesinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Tablo 13

Kontrol grubunun finansal tutum öntest-sontest ortalama puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin t-testi bulguları

ÖLÇÜM	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Ön Test	38	49,24	7,14	37	,364	,718
Son Test	38	48,74	6,33			

Tabloya göre kontrol grubunun finansal tutumlarının son test ortalama puanı $\bar{X}=48,74$, ön test puanından $\bar{X}=49,24$ nispeten daha düşük bulunmuştur. Kontrol grubundaki öğrencilerin ölçülen son test ile ön test puanları arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır [$t(37)=,364$, $p>,05$]. Bu bulgulara göre finansal okuryazarlık içeriğinden bağımsız olarak yürütülen ekonomi dersinin Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının finansal tutumlarının iyileştirilmesinde tek başına bir katkı sağlamadığı söylenebilir.

Araştırma bulguları, yürütülen deneysel uygulama sonrası deney grubunu oluşturan katılımcıların finansal tutum düzeylerinde bir artışa, kontrol grubunu oluşturan deneklerin finansal tutum düzeylerinde ise dikkat çeken bir değişiklik olmadığına işaret etmektedir. Bu bağlamda Tablo 14'te iki grubun ön test ve son test finansal tutum puanları arasındaki farkın anlamlılığına ilişkin çift yönlü varyans analizi sonuçlarına bakılmıştır.

Tablo 14

Grupların finansal tutum öntest-sontest puanlarının Anova sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Gruplararası	3845,598	75			
Grup (Den./Kont.)	519,480	1	519,480	11,557	,001
Hata	3326,118	74	44,948		
Gruplariçi	3254,499	76			
Ölçüm (Ön-Son)	250,164	1	250,164	6,993	,010
Grup*Ölçüm	357,164	1	357,164	9,984	,002
Hata	2647,171	74	35,773		
Toplam	7100096	151			

Tabloya göre, deney ve kontrol grubunun deney öncesi ve deney sonrası finansal tutum ön test ve son test toplam puanları arasında anlamlı bir fark olduğu anlaşılmaktadır [$F(1-74)= 11,557$, $p<,05$]. Bu bulgu deney ve kontrol gruplarında bulunan deneklerin finansal tutumlarının ölçüm ayırımı (deney öncesi ve sonrası) yapmaksızın farklılaştığını göstermektedir. Katılımcıların finansal tutumlarına yönelik ön test ve son test ortalama puanları arasında da yine anlamlı fark bulunmuştur [$F(1-74)= 6,993$, $p<,05$]. Bu bulgu grup ayırımı yapılmadığında

deneklerin finansal tutumlarının uygulanan eğitim programına bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Diğer yandan farklı işlem gruplarında olma ile farklı zamanlardaki ölçümü gösteren faktörlerin deneklerin finansal tutumları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur [$F(1-74)= 9,984, p<,05$]. Bu bulguya göre, deney grubunun finansal tutumlarında deney öncesine göre gözlenen değişim, kontrol grubunun finansal tutumlarında gözlenen değişimlerden farklıdır. Diğer bir ifadeyle deney ve kontrol grubundaki katılımcıların finansal tutumları denemelere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu durumda FOEM'in uygulandığı ekonomi dersinin finansal okuryazarlık ile bütünleştirilmeden standart öğretim anlayışıyla yürütülen ekonomi dersine göre öğretmen adaylarının finansal bilgi düzeylerini geliştirmede önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Katılımcıların Finansal Okuryazarlık ve Finansal Tutumlarına İlişkin Nitel Bulgular

Bu bölümde, araştırma kapsamında ekonomi dersi ile birlikte yürütülen FOEM uygulamalarının öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıkları ve finansal tutumlarına etkisine ilişkin nitel bulgulara yer verilmiştir.

Şekil 2

FOEM uygulamalarının öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıklarına etkisi

Şekil 2'ye göre, FOEM'in katılımcıların finansal okuryazarlıklarına olumlu etkilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu tema altında elde edilen katılımcı görüşleri 8 alt temada kodlanmıştır. Buna göre, finansal okuryazarlık eğitimleri sayesinde katılımcıların en çok birikim yapmaya başladıkları (f:19) ve harcamalarını daha iyi kontrol edebildikleri (f:16) bulgusuna ulaşılmıştır. “K.36:

Hocam ben aldığım burstan bir miktar ayırarak birikim için açtığım bankaya yatırmaya başladım. Yani artık birikim yapmaya başladım. Az da olsa düzenli olarak birikim yapacağım. K.24: Etkinliklerin bana da katkısı oldu. Birikim yapmaya başladım mesela. Babamla da paylaştım artık birikim planları yaptığımı. Her ay belli miktarda o açtığım hesaba babam da para aktaracağına söz verdi. Ben size fotoğrafını çekip göndermeyi düşünüyorum biraz biriktirdiğimde. K9: Hocam ben de gördüğüm etkinliklerden sonra daha az para harcamaya özen gösterdiğimi fark ettim. Bence dersin elbette ki bize katkısı oldu bence herkesin üzerinde olumlu etkisi oldu. Katılımcıların eğitimler sayesinde öncesine göre istek ve ihtiyaçlarını daha iyi ayırt edebildiklerini (f:11) ifade etmiş olmaları da bu kategoride yine dikkat çeken diğer bir bulgu olmuştur. “K.8: Bende de mesela hocam bir şey alacağım zaman istek mi ihtiyaç mı diye ayrımı dikkate alıyorum artık. Hatta iki aydır hiçbir harcamam olmadı mesela. İki aydır sadece yeme içmeye para verdim. Diğer türlü herhangi bir harcama yapmadım. K.25: Yani önceden ben harcamalarımı bilinçli yapmadığımı düşünüyordum. Şuan harcama yaparken istek mi ihtiyaç mı onu düşünmeye başladım yani bu yönde bir artışı oldu bana. Daha çok sizin de dediğiniz gibi birikim yapmaya çalışıyorum hani. Harcamalarımı kısımaya çalışıyorum. O şekilde daha dikkatli davranmaya başladım.” Şekil 1, uygulama sürecinin bilinçli yatırım (f:8) ve kredi kartı kullanımı (f:5) konusunda da katılımcıların farkındalıklarının artmasında etkisinin olduğuna da işaret etmektedir. “K.13: Hocam mesela yatırım deyince aklıma hep altına yatırmak gelirdi ama siz riski dağıtmaktan ve elimizdeki birikimi farklı yatırım araçlarına dağıtmanın daha az riskli olacağını öğretmişsiniz ki bunu ben şimdiye kadar bilmiyordum. Bunu öğrenmek gerçekten benim için çok önemliydi. K.5: Hocam ben iki yıldır kredi kartı kullanıyordum ama asgari ödeme tutarının tam olarak ne olduğunu yeni öğrendim. Meğer asgarisini ödedikten sonra yine faizini ödüyormuşuz biz. Bunu bilmiyordum mesela.” Bu becerilere ek olarak katılımcıların bir kısmının, aldıkları finansal okuryazarlık eğitimi ile birlikte düzenli olarak bütçe yapmaya başladıkları (f:7) anlaşılmaktadır. “K.26: Hocam ben aylık bütçeleme yaptım kendim için. Yani gelirlerimi giderlerimiz yazdım her ay. O şekilde bir katkı sağladı bana. (Arş: Devam ettin mi peki buna?) - Hep yapıyorum artık. Ne geliyor ne gidiyor neye ne harcamışım bakıyorum. Hocam önceden cebimde diyelim bir miktar para var dışarı çıktığım zaman nasıl harcadığımı anlamıyordum. Ama şimdi harcamalarımı daha kontrollü yapıyorum. FOEM uygulamaları ile birlikte katılımcıların, kişisel finansal karakterlerini daha iyi fark edebildiklerini (f:3) ve kendilerine uzun süreli finansal hedefler koyarak bu hedeflere yönelik adımlar atmaya başladıklarını (f:1) ifade etmiş olmaları bu kategoride tespit edilen diğer önemli bulgular olmuştur. “K.28: Hocam bir de o arkadaşımızın para karakterini belirlediğimiz bir etkinlik vardı ya çok eğlenceliydi. Hani oradan şunu fark etmiş

olduk para karakterimiz farklı, davranışlarımız farklı olabiliyormuş. Yani ben önceden kendimi öyle gereksiz harcama yapmadığımı, birikim yapmayı önemseydiğimi düşünürdüm ama meğer asıl finansal karakterim farklıymış. K.19: Farklı hedeflerimi büyüttüm. Benim eskiden daha küçük finansal hedeflerim vardı. Bir elektronik eşya almak ya da bir ayakkabı almak gibi ama şimdi bu dersle daha uzun dönemli finansal hedefler yapmam gerektiğini öğrendim. Bunu da ben kendi hayatımda uygulamaya başladım.”

Şekil 3, FOEM’in katılımcıların finansal tutumlarının iyileştirilmesinde önemli etkisinin olduğuna işaret etmektedir. Bu tema bağlamında yoğunlukla ekonomi ve ekonomi dersi bağlamında görüşler yansıtılmış olsa da veri seti detaylı incelendiğinde tespit edilen bu pozitif etkinin bireylerin finansal tutumlarıyla da doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, yapılan betimsel analiz kapsamında katılımcı görüşleri 3 alt temada kodlanmıştır. Buna göre katılımcıların en çok ekonomiye ve ekonomi dersine yönelik tutumlarında pozitif yönde bir gelişme olduğu (f:21) bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların bu temaya ilişkin görüşleri ise 6 alt kategoride kodlanmıştır.

Şekil 3

FOEM uygulamalarının öğretmen adaylarının tutumlarına etkisi

Şekil 3’e göre katılımcıların uygulama sayesinde hem ekonomiye hem de ekonomi dersine daha çok ilgi duydukları (f:5) anlaşılmıştır. “K.22: Hocam dayımlar dolar ile iş yaptıkları için sürekli piyasaları takip ederlerdi. Hiç bir şey anlamıyordum ben dinlerken onları. Hocam inanın bu dersten sonra ben ekonomi haberlerini hiç sevmeyen karşıma çıktığında dikkat kesilip dinlemeye çalışıyorum ve bana çok anlamlı geliyor. Diyorum ki biz baya bir şey

öğrenmişiz.” Katılımcılar, uygulama süresince yaptıkları etkinliklere dikkat çekerek dersten etkilendiklerine (f:4), dersin etkisiyle de kendi finansal tutum ve davranışlarında da bazı değişiklikler yapma yoluna gittiklerine vurgu yapmışlardır. Ayrıca dönem boyunca aldıkları eğitimin katılımcıların ekonomiye dair bir özgüven oluşmasına katkı sağladığı (f:4) anlaşılmaktadır. “K.8: Hocam derste en çok etkilendiğim etkinliklerden biri de Ayşe'nin Bütçesi'ydi hocam. Ben bugüne kadar bir yıllık bir bütçenin orada olduğu gibi aylara taksim edilerek oluşturulmasını ilk defa görüyordum. Gerçekten o hikâye ve bütçe sisteminden çok etkilendim. K.23: Hocam ben eve gidince mesela ekonomi haberleri çıkardı. Abim de sürekli izlerdi. O zaman çok anlamadığım için ona da bir şey soramazdım. Hani ne soracağımı da kestiremiyordum kavramlara yabancı olunca. Şuanda gitsem abime sorsam abim bana anlatır ve onunla ekonomi tartışabileceğimi düşünüyorum.” Katılımcılar uygulama sürecinin hem dersi hem de ekonomiyi daha çok sevmelerine etkisinin olduğuna da (f:4) vurgu yapmışlardır. Bazı katılımcılar süreç içerisinde öğrendikleri konular ve yaptıkları uygulama ve etkinliklere dikkat çekerek dersi gittikçe daha çok önemsemeye başladıklarını da (f:2) ifade etmişlerdir. Yine bu kategoride bazı katılımcıların dersten çok zevk aldıklarını ifade etmiş olmaları da (f:2) uygulama sürecinin katılımcıların finansal tutumları üzerindeki pozitif değişime işaret eden bulgular arasında yer almıştır. “K.27: Hocam ben bu dersten önce ekonomiye dair tek bir kavram dahi bilmiyordum. Siz bize ilk sunumlarda dönem boyunca yapacaklarınızdan bahsetmiştiniz ya. Diyordum ki bu nedir? Finansal okuryazarlık nasıl bir şeydir. Çünkü ilk defa duymuştum bu kelimeyi. Tabi sonra bütçedir, birikimdir böyle etkinlikler yapıkça biz çok şey öğrendik. Dersten de çok zevk aldık. Dersi o kadar önemsemeye başlamıştım ki bir hafta bile devamsızlık yapacak olsam çok şey kaçıracağımı düşünüyordum.

Şekil 3, FOEM uygulamalarının katılımcıların bir takım ön yargılarından kurtulmalarına katkı sağladığına (f:8) da işaret etmektedir. Katılımcıların bu temaya ilişkin görüşleri ise 4 alt kategoride kodlanmıştır. Buna göre katılımcıların dersin sıkıcı geçeceği (f:3), dersin kendileri için faydasız geçeceği (f:2), dersin zor olacağı (f:2) konusundaki ön yargılarının kırılmasında uygulama sürecinin etkisinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yine veri setinden, katılımcıların ekonominin anlaşılamayacağı (f:1) yönündeki ön yargılarının kırılmasında da uygulama sürecinin etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. “K.9: Özellikle biraz önyargılı yaklaştık hocam derse sayısal olacak diye. Yani bizim için çok anlamlı olmayacak, çok sıkıcı geçecek diye düşündüm. Ancak dersi aldıkça bu ön yargım azaldı. Ders benim için hiç de sıkıcı değildi. K.13: Hocam geçen haberleri dinlerken fark ettim orda alt yazıda geçen tüketici fiyat endeksi, enflasyon gibi kavramları görünce daha anlamlı geldiğini gördüm bana ve çok

sevindim. Artık ekonomi konularında sizin dersiniz sayesinde kendimi daha bilinçli hissediyorum. En azından bu konulara olan ön yargım ve ilgisizliğim ortadan kalkmış oldu.”

Araştırmacı tarafından yöneltilen ek sorularla katılımcıların bu yöndeki negatif tutumlarının değişmesinde etkili olan faktörler (f:14) de ayrı bir alt tema olarak tespit edilmiştir. Yapılan betimsel analiz sonucunda katılımcıların bu yöndeki görüşleri iki alt kategoride kodlanmıştır. Buna göre negatif yöndeki tutumlarının değişmesinde, katılımcıların daha çok dersin yürütülme usul ve şeklinin etkili olduğuna (f:8) vurgu yaptıkları bulgusuna ulaşılmıştır. “K.14: Ben ekonomi dersinin Sosyal Bilgiler öğretmenlerine verilmemesi gerektiğini dahi düşünüyordum. Hani sizden bu dersi alana kadar fikrim bu yöneydi. Şimdi de aslında ağır ekonomi konularının değil de bu sizin derse entegre etmeye çalıştığınız şekliyle finansal okuryazarlık konuları verilebilir ama ağır ekonomi konularının verilmesinin sosyalcilere hiçbir katkısı olmaz diye düşünüyorum. K.21: Hocam bir derste hatırlar arkadaşlar da. Günlük küçük birikimlerimizle ki bu çoğu zaman günlük gereksiz ya da aşırı harcamalarımızdan kısarak yapabileceğimiz birikimlerle haftalık, aylık, yıllık, ve en sonunda 40 yıllık bir birikim meblağı olarak ortalama 300-400.000 TL civarında bir parayı biriktirebileceğimizi görmek beni çok şaşırtmıştı. Daha önce hiç böyle düşünmediğimi fark etmiştim. Bu inanın beni birikim yapmak konusunda daha da motive etmişti.” Katılımcıların tutumlarının değişmesi ve ön yargılarının kırılması konusunda vurguladıkları diğer konu ise dersin hocasının (araştırmacı) tutumu (f:6) olmuştur. “K.12: Hocam etkinlikler yaparken sizin gayretiniz bizi de çok motive etti. K.11: Hocam siz her hafta bu etkinlikleri yaptırmakla kalmadınız ders sonrası olsun bir sonraki dersimizde olsun hep takip de etmişsiniz. Biz ister istemez sizin direktiflerinizi uygulamaya dönüştürmeye çabaladık.” Katılımcılar, derse yönelik tutumlarının değişmesinde hocanın kendilerine yönelik pozitif tutumuna ve uyguladığı metoda dikkat çekmişlerdir. Hocanın dersi aktif öğrenme anlayışı temelinde yürütmeye yönelik uyguladığı metodun tutumlarının pozitif yönde değişmesinde etkili olduğuna dikkat çemişlerdir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın nicel boyutunda deney ve kontrol gruplarına uygulanan Finansal Okuryazarlık Testi (FOT) sonuçları, alanla ilişkilendirerek geliştirilmiş finansal okuryazarlık eğitimi modelinin (FOEM) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıklarının iyileştirilmesinde istatistiksel olarak anlamlı ve önemli bir etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma bulguları incelendiğinde deney grubu öğretmen adaylarının temel düzeyde finansal

okuryazarlık oranlarının ön testte %26 iken, son testte %81'e yükselmiş olması; buna karşın kontrol grubu öğretmen adaylarının temel düzeyde finansal okuryazarlık oranlarının ön testte %29 iken, son testte %53'e yükselmiş olması bu sonucun önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu bulgu araştırmanın nitel boyutunda elde edilen bulgularla da desteklenmiştir. Yürütülen odak grup görüşmelerinden elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının sırasıyla birikim yapma, harcamalarını kontrol edebilme, istek ve ihtiyaç ayrımı yapma, bilinçli yatırım, düzenli bütçe yapma, bilinçli kredi kartı kullanımı, finansal karakterini fark edebilme ve uzun süreli finansal hedefler yapabilme temalarında beceri ve farkındalıklarının geliştiğine işaret etmektedir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, temel finansal okuryazarlık konularında (faiz, enflasyon, risk çeşitleme ve paranın zaman değeri) ve finansal okuryazarlığı oluşturan alt boyutlarda (birikim, finansal planlama, yatırım, para yönetimi, kredi kartları vb.) farklılaştırılmış ve etkinlik temelli uygulamalar yoluyla verilen eğitimlerin Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıklarının iyileştirilmesinde önemli bir etken olduğu söylenebilir. Elde edilen bu sonuçlar alanyazında yürütülmüş olan birçok çalışmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir (Donovan, Wiener, Gross & Lieb, 2005; Schug & Butt, 2006; Lucey, Meyers, ve Smith, 2017; Lucey, 2016). Schug ve Butt (2006), Ulusal Ekonomik Eğitim Konseyi'nce (NCEE) hazırlanmış olan "Yaşam İçin Finansal Zindelik" (Financial Fitness for Life) programı çerçevesinde öğretmenlere verilen finansal okuryazarlık eğitimlerinin ortaokul öğretmenlerinin ekonomik ve finansal bilgi ve okuryazarlık düzeylerinin önemli ölçüde artmasına katkı sağladığını ortaya koymuştur. Lucey, Meyers, ve Smith (2017) ise yaptıkları uygulamalı araştırmalarında, öğretmenlerin yatırım ve emeklilik kavramları hakkındaki bilgisinin çevrimiçi ve/veya yüz yüze eğitim deneyimlerine maruz kaldıktan sonra önemli ölçüde arttığına dikkat çekmiştir. Donovan, Wiener, Gross ve Lieb (2005) gerçek yaşam deneyimleri temelli finansal eğitim uygulamalarına katılan öğretmenlerin uygulama sonrası finansal okuryazarlık düzeylerinin uygulama öncesine göre istatistiksel olarak anlamlı oranda artış gösterdiğini belirtmiştir.

Araştırma kapsamında deney ve kontrol gruplarına uygulanan Finansal Tutum ve Davranış Ölçeği (FOTDÖ) sonuçları, FOEM'in sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal tutumlarının iyileştirilmesinde istatistiksel olarak anlamlı ve önemli bir etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma kapsamında FOEM ile bütünleştirilerek yürütülmüş olan ekonomi dersini alan öğretmen adaylarının deneysel uygulama öncesi FOTDÖ ortalama puanları $\bar{X}$ =42.47 iken, deneysel uygulama sonrası $\bar{X}$ =48.11'e yükselmiştir. Diğer taraftan finansal okuryazarlık içeriğinden bağımsız sadece standart ekonomi dersini almış

olan kontrol grubu öğretmen adaylarının FOTDÖ ortalama puanları deneysel uygulama öncesi $\bar{X}=49.24$ 'ten deneysel uygulama sonrası $\bar{X}=48.74$ 'e düşmüştür. Bu bulgu araştırmanın nitel boyutunda elde edilen bulgularla da desteklenmiştir. Yürütülen odak grup görüşmelerinden elde edilen bulgular, uygulama sürecinin deney grubu öğretmen adaylarının finansal tutumları üzerinde oluşturduğu en belirgin etkinin uygulama öncesine göre ekonomiye ve finansal konulara daha çok ilgi duymaya başlamış olmaları, ekonomi ve finansal konularda daha yüksek bir özgüven sahibi olmaları ve birikim ve harcamalarını kontrol etme konusundaki ön yargılarından kurtulmaları olduğuna işaret etmektedir.

Araştırma sonuçları, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık eğitim ve öğretimine yönelik farklılaştırılmış ve etkinlik temelli uygulamalara katılmalarının pozitif finansal tutum ve davranış kazanmalarında önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının finansal tutumlarında görülen iyileşmenin mesleki anlamda bu konuları öğretmeye yönelik özgüvenlerinin gelişmesine de önemli bir katkı sağladığı söylenebilir. Araştırmada elde edilen bu sonuçlar alanyazındaki bazı araştırma sonuçlarıyla da benzerlik taşımaktadır. Teo, Koh ve Lee (2011) finansal konularda öğretmenlere verilen eğitimlerin finansal tutum ve davranışları üzerinde pozitif etki oluşturduğunu belirtmiştir. Özellikle verilen eğitimin öğretmenler tarafından işlevsel ve anlaşılır bulunması finansal tutumlarının pozitif yönde değişmesinde oldukça etkili olduğu vurgulanmıştır. Araştırmada ayrıca pozitif finansal tutum sahibi olan öğretmenlerin finansal konuları öğretmeye daha istekli olduğu ve daha yüksek bir özgüven gösterebildiği belirtilmiştir. O'Neill ve Hensley (2016) başarılı finansal eğitimin en kilit bileşeninin öğretmenin finansal bilgisi ve tutumu olduğunu, bunun da öğretmenlere finansal okuryazarlık konusunda yeterli destek ve eğitimin sağlanmasıyla kazandırılabilceğini ifade etmiştir.

Bu çalışma, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lisans dönemlerinde alacakları ekonomi eğitimleri ile finansal okuryazarlıklarının ve finansal tutumlarının iyileştirilmesinin hem bireysel anlamda finansal okuryazarlığa sahip olmaları hem de mesleki yaşamlarında finansal okuryazarlığa ilişkin konuların öğretimine yönelik özgüven ve yetkinlik kazanmalarına önemli katkılar sağlayabileceğini ileri sürmektedir. İyi bir finansal okuryazarlık düzeyine sahip olan ve doğru finansal kararlar verebilen Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde bu konuları daha etkin ve sorunsuz yürütebileceğine ve öğrencilerine önemli finansal beceriler kazandırabileceğine inanılmaktadır. Alanyazın incelendiğinde öğretmen ve öğretmen adayları için verilen finansal eğitimlerde özellikle konunun bu yönüne vurgu yapıldığı dikkati çekmektedir. Lucey, Meyers, ve Smith (2017) öğretmenlere yönelik bireysel finansal okuryazarlık eğitimlerinin onlara bireysel finansal okuryazarlık konularında farkındalık

kazandırmasının yanı sıra Sosyal Bilgiler içeriğini oluşturan ekonomik/finansal konuların daha iyi bir şekilde öğretimine yönelik etkin stratejiler geliştirebilmelerine de katkı sağlayabildiğine dikkat çekmiştir. Lucey ve Giannangelo (2006) ise, öğretmenlerin bilgi ve tutumlarının iyileştirilmesinin etkili finansal eğitim sağlama sürecinde kritik bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçları ışığında araştırmacı, politika belirleyicileri ve uygulayıcılara yönelik şu öneriler paylaşılabilir: 1. Sosyal Bilgiler eğitiminin önemli bir sosyal bilim disiplini olan Ekonomi ile olan ilişkisi göz ardı edilmez ölçüde kuvvetli bir ilişkidir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler lisans programlarında Ekonomi disiplinine yönelik en az 2 saatlik bir ya da birden fazla dersin zorunlu ders şeklinde dâhil edilmesi gerekmektedir. 2. Küresel ölçekte finansal okuryazarlık eğitimlerinin en güncel tartışma konusu bu eğitimleri verecek olan öğretmen ve öğretmen adaylarının nitelikli bir şekilde eğitiminin sağlanmasıdır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler lisans eğitimi kapsamında en az 2 saatten oluşan zorunlu ya da seçmeli bir “Finansal Okuryazarlık” dersinin verilmesi Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık konusunda yetkinlik kazanması açısından oldukça önemli görülmektedir. 3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıklarının tespitine ilişkin daha geniş katılımlı (büyük örneklem) araştırmalar yapılabilir. 4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıkları ve finansal tutumlarına etki eden faktörlerin ve bu faktörler arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik farklı çalışmalar yapılabilir. 5. Finansal okuryazarlığa ilişkin araştırmalarda bireylerin sosyo-ekonomik düzeyleri, aile içinde finansal eğitim alma durumları ve matematik becerilerinin finansal okuryazarlık üzerinde önemli bir etki oluşturduğu vurgulanmaktadır. Bu çerçevede gerek ortaokul öğrencilerinin, gerekse lise ve üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıkları ve finansal tutumları üzerinde bu değişkenlerin etkisinin tespitine ilişkin araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

Adalar, H. (2015). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ekonomi dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. Hasan Kara (Ed.) *Ist International Research Congress on Social Sciences bildiriler kitabı* içinde (ss. 609-622). International University of Sarajevo.

- Agarwalla, S. K., Barua, S. K., Jacob, J., & Varma, J. R. (2014). *Effectiveness of Financial Literacy Interventions in Improving Financial Literacy Among Rural Women in North India* (Report). Indian Institute of Management, Ahmedabad.
- Agnello, M. F. & Lucey, T. (2008b). Toward a critical economic literacy: preparing K-12 learners to be economically literate adults, In D. E. Lund & P. R. Carr (Eds.), *Doing Democracy: Striving for Political Literacy and Social Justice* (pp. 145-162). New York.
- Akinoğlu, O. (2002). Hayat bilgisi öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Birinci Baskı) içinde (s.43-61). Ankara: Pegem.
- Akhan N. E. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğrencilerinde Ekonomi Okuryazarlığının Durumu ve Geliştirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akhan N. E. (2014). Examining the attitudes of pre-service social studies teachers towards economics courses. *International Journal of Academic Research*, 6(1), 340-348.
- Akhan N. E. & Kılıçoğlu G. (2014). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ekonomi kavramlarını anlama düzeyleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(51), 209-225.
- Akhan N. E. (2015). Economic literacy levels of social studies teacher candidates. *World Journal of Education*, 5(1), 25-39.
- Alagöz B. (2015). A Qualitative study of opinions of prospective social studies teachers toward economics class. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(2), 313-339.
- Asia-Pacific Economic Cooperation [APEC] (2014). *Guidebook on Financial and economic literacy in basic education*, (Edit. Wang Yan). Human Resources Development Working Group. China. <http://hrd.apec.org/images/0/06/FinancialEconomicLiteracy.pdf>. Erişim tarihi: 17.08.2017
- Atkinson, A. & Messey F. A. (2012). *Measuring Financial Literacy – Results of the Oecd/ International Network on Financial Education*, (INFE) Pilot Study, <http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/measuring-financial-literacy-5k9csfs90fr4-en>. Erişim tarihi: 17.08.2017

- Barry D. (2016). Measurement of young adults' attitudes towards money. In: Aprea C. et al. (Eds.) *International Handbook of Financial Literacy*. Singapore: Springer,
- Barth, J. L. & Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretimi*. YÖK, Dünya Bankası Milli Eğitim Geliştirme Projesi. Ankara.
- Berg, B.L., & Lune, H. (2012). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences* (8th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Büyüköztürk Ş. (2007). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 2. Baskı. Pegem.
- Can, A. (2017). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. (5 Baskı). Pegem.
- Clark, V. L. P. & Creswell, J. W. (2014). *Understanding Research: A Consumer's Guide* (2nd ed.). Pearson.
- Corbin, J.M., & Strauss, A. (2015). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (4th ed.). Thousand Oaks, Sage.
- Creswell, J. & Plano C. V.L. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Donovan, B. C., Wiener, R. L., Gross, K., & Lieb, B. S. (2005). Financial literacy teacher training: A multiple-measure evaluation. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 16(2), 63-75.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı.
- Ercan, İ. & Kan, İ. (2004). Ölçeklerde güvenirlik ve geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 211-216.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS* (4th ed.). Thousands Oaks, Sage.
- Hilgerth, Marianne A., Hogarth, J. M., & Sondra G. B. (2003). Household financial management: The connection between knowledge and behavior. *Federal Reserve Bulletin*, 89(7), 309-322. <http://www.federalreserve.gov/pubs/bulletin/2003/0703lead.pdf>. Erişim tarihi: 18.08.2017

- Karaa, I. E., & Kuğu, T. D. (2016). Determining advanced and basic financial literacy relations and overconfidence, and informative social media association of university students in Turkey. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 16, 1865–1891.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yay.
- Lucey, T. A. & Giannangelo, D. M. (2006). Short changed: The importance of facilitating equitable financial education in urban society. *Education and Urban Society*, 38(3).
- Lucey, T. A. & Giannangelo, D. M. (2006). Short changed: The importance of facilitating equitable financial education in urban society. *Education and Urban Society*, 38(3).
- Lucey T.A. (2016) Preparing Preservice elementary teachers to teach about financial literacy: towards a broader conception. In: Aprea C. et al. (eds) *International Handbook of Financial Literacy*. (pp. 131-149). Springer.
- Lucey, T., Meyers, D. J. H. & Smith, R. (2017). Teaching teachers about retirement and investments: A comparison of three interventions. *Citizenship, Social and Economics Education*. 16(1), 52–68.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2006). *Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Well-Being*. Working Paper No. 1, Pension Research Council, Wharton School, University of Pennsylvania.
- Lusardi, A. (2008). ‘Financial literacy: An essential tool for informed consumer choice?’, *National Bureau of Economic Research Paper*. No. 14084. <http://www.nber.org/papers/w14084.pdf>. Erişim tarihi: 18.08.2017
- McCormick, M. H. (2009). The effectiveness of youth financial education: A review of the literature. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1), 70-83. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ859566.pdf>. Erişim tarihi: 18.08.2017
- McCowan, T. (2008). Curricular transposition in citizenship education. *Theory and Research in Education*. 6 (2), 153-172.
- McMillan, J. H., & Schumacher, S. (2001). *Research in education: A conceptual introduction*. Addison Wesley Longman
- Melissa A., Z. Knoll & Carrie R. Houts (2012). The financial knowledge scale: an application of item response theory to the assessment of financial literacy. *The Journal of Consumer Affairs*, 46(3).

- Morse, J. M. (2003). Principles of mixed methods and multi-method research design. In C. Teddlie, & A. Tashakkori (Eds.), *Handbook of Mixed Methods In Social and Behavioral Research* (pp. 189-208). Thousand Oaks, Sage.
- Patterson, J. (2002). Slavery revisited: Using economics reasoning to teach about the past and present. *The Social Studies*. 93 (1), 40–43.
- O'Donoghue, P. (2012). *Statistics for Sport and Exercise Studies: An Introduction*. Routledge
- OECD (2014). *PISA 2012 Results. Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century (Volume VI)*. PISA, OECD Publishing.
- O'Neill B.M. & Hensley B.J. (2016). Building the financial education capacity of teachers: Does it make a difference?. In: Aprea C. et al. (eds) *International Handbook of Financial Literacy*. (pp. 65-82). Springer, Singapore.
- Özmen, H. (2014). Deneyisel araştırma yöntemleri. Mustafa Metin (Ed.), *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri içinde* (s. 47-76). Ankara: Pegem.
- Rovai, A.P., Baker, J.D., & Pontpn, M.K. (2014). *Social Science Research Design and Statistics: A Practitioner's Guide to Research Methods and IBM Spss Analysis* (2nd ed.). Watertree.
- Sarıgül, H. (2015). Finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği: Geliştirme, geçerlik ve güvenirlik. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1). <http://dx.doi.org/10.11611/JMER408>.
- Schug, M. C. (1981). What educational research says about the development of economic thinking? *Theory and Research in Social Education*, 9(3), 25-36.
- Schug, M.C., & Butt, N.M. (2006). *An Incentives-Based Approach to Implementing Financial and Economic Curriculum in the Milwaukee Public Schools*. Report developed for the Northwestern Mutual Foundation.
- Seiter, D. M. (1989). *Teaching and Learning Economics*. (ERIC Identifier: ED304396). <http://www.ericdigests.org/pre-9210/economics.htm>. Erişim tarihi: 18.08.2017

- Sherraden, M. S., Johnson, L., Guo, B., & Elliott, W. (2011). Financial capability in children: Effects of participation in a school-based financial education and savings program. *Journal of Family & Economic Issues*, 32(3), 385–399.
- Shulman, L. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4–14.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Stake, R. E. (2005). Qualitative case studies. In Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (Eds.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (pp. 433–466). Sage.
- Teo, T., Koh, N. K. & Lee, C.B. (2011). Teachers' intention to teach financial literacy in Singapore: A path analysis of an extended theory of planned behaviour (TPB). *The Asia-Pacific Education Researcher*, 20(2), 410–419.
- Vargha, L. D. (2004). Buyer beware! Economics activities for middle school students. *The Social Studies*, 95 (1), 27–32.
- Walstad William B. & Ken Rebeck (2017) The test of financial literacy: Development and measurement characteristics. *The Journal of Economic Education*, 48(2), 113–122.
- Way, W., & Holden, K. (2009). Teachers' background and capacity to teach personal finance: Results of a national study. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(2), 64–78.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin.
- Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK]. (2007). *Eğitim ve öğretim*. <https://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/eğitim+fakültesi+20öğretmen+yetiştirme+lisans+programları.pdf>. Erişim tarihi: 11.02.2016

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: In this study, it was sought an answer to the question of how to improve the financial literacy of social studies teacher candidates. On the basis of the understanding of teacher education, to improve the financial literacy of teacher candidates, the effect of financial literacy education and practices which are integrated with economics courses on financial literacy, financial attitudes and behaviors towards economics course were investigated in the sample of social studies teacher candidates working group. In this context, it is aimed to reveal that the effectiveness of implementation of the financial literacy education model [FL-EM] developed by the researcher integrating into the Economics course given within the scope of social studies education in Turkey on teacher candidates' financial literacy and financial attitudes.

Methods: The research was carried out in a convergent parallel pattern which is one of the mixed method designs in which both quantitative and qualitative research models are used in order to obtain rich data diversity. In the study, equal priority was given to both quantitative and qualitative research methods, while the stages of the research were separated from each other during the analysis of the data, but the results were combined during general interpretation. Concordantly, the experimental method was used for the quantitative dimension of the research and the case study method was used for the qualitative dimension. The experimental method was used for the quantitative dimension of the study and the case study method was used for its qualitative dimension. In the quantitative dimension of the research, within the framework of the pretest-posttest control group experimental design model; quantitative measurement and assessment tools were employed. The study group of the study consisted of 76 teacher candidates (37 girls and 39 boys) studying at the first grade level of social studies education at the education faculty of a state university. In the study, "Financial Literacy Test [FLT]" and "Financial Literacy Attitude and Behavior Scale [FLABS]" were used to collect quantitative data. In order to collect qualitative data, the "semi-structured interview form" created by the researcher within the framework of the focus group interview technique was used. In order to collect qualitative data, the "semi-structured interview form" created by the researcher within the framework of the focus group interview technique was used. The implementation and data collection process of the research lasted 14 weeks in total within the scope of the "Economy" course given in the spring semester of the 2015-2016 academic year. The first four weeks of this process, the implementation of pre-tests and the process of defining and defining the problem-related problems in a more detailed way, the ongoing 8 weeks of FL-EM

applications, the last 2 weeks, the implementation of the final test and the focus group interviews were conducted.

Findings: When the research findings were examined, the financial literacy rates of the experimental group teacher candidates at the basic level were 26% in the pretest and 81% in the posttest; On the other hand, the fact that the financial literacy rate of the control group teacher candidates increased from 29% in the pre-test to 53% in the post-test is accepted as an important indicator of this result. This finding is supported by the findings obtained in the qualitative dimension of the research. Within the scope of the research, teacher candidates who took the economics course, which was integrated with FL-EM, had a pre-experimental FLABS average score of $\bar{X}=42.47$, after the experimental application it increased to $\bar{X}=48.11$. On the other hand, the average scores of the control group teacher candidates who took only the standard economics course, independent of the financial literacy content, decreased from $\bar{X}=49.24$ before the experimental application to $\bar{X}=48.74$ after the experimental application. This finding is supported by the findings obtained in the qualitative dimension of the research.

Results: The results of the research revealed that the financial literacy teaching activities implemented within the FL-EM integrated into the Economics course had a statistically significant and positive effect on the financial literacy and financial attitudes and behaviors of social studies teacher candidates. In addition, it was concluded that the results obtained from the focus group interviews substantially supported the findings obtained with quantitative data collection tools. In the qualitative data collected within the scope of the research, important results were obtained for FL-EM applications. When the results obtained in the study are evaluated in general, it is differentiated and based on efficiency in basic financial literacy issues (interest, inflation, risk diversification and time value of money) and sub-dimensions that make up financial literacy (savings, financial planning, investment, money management, credit cards, etc.). It can be said that the training provided through applications is an important factor in improving the financial literacy of Social Studies teacher candidates. The findings obtained from the focus group interviews that the most significant effect of the application process on the financial attitudes of the experimental group pre-service teachers was that they started to be more interested in economics and financial issues than before the application, they had a higher self-confidence in economy and financial issues, and they had to control their savings and expenditures. It points out that they get rid of their prejudices about doing. The results of the research show that the participation of Social Studies teacher candidates in differentiated and activity-based practices for financial literacy education and training is an important factor in gaining positive financial attitudes and behaviors. In addition,

it can be said that the improvement seen in the financial attitudes of the pre-service teachers contributed to the development of their self-confidence in teaching these subjects in a professional sense.

Conclusion: The results of the research have shown that a financial literacy education model, in which real life experiences for financial literacy content such as individual money management, savings and spending are included, can be applied in an effective way to improve the financial literacy of Social Studies teacher candidates and to enhance the functionality of the economics course. It is believed that Social Studies teachers, who have a good financial literacy level and are able to make correct financial decisions, can carry out these issues more effectively and smoothly in their lessons and can provide their students with important financial skills.